

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
YEREVAN STATE UNIVERSITY

Մանկավարժության և կրթության զարգացման կենտրոն
Центр педагогики и развития образования
Center of Pedagogy and Education Development

«Կրթությունը 21-րդ դարում»
Գիտամեթոդական միջազգային գրախոսվող հանդես

Թիվ 2(2), 2019
Երևան

"Образование в XIX веке"
Международный научно-методический рецензированный журнал

Номер 2(2), 2019
Ереван

"Education in the 21st Century"
International scientific-methodological review

No 2(2), 2019
Yerevan

ԵՊՀ հրատ. • Издательство ЕГУ • YSU Press

*Գիտամեթոդական միջազգային գրախոսվող հանդեսը տպագրվում է
Երևանի պետական համալսարանի Մանկավարժության և կրթության
զարգացման կենտրոնի գիտական խորհրդի երաշխավորությամբ:*

*Международный научно-методический рецензированный журнал издается по
рекомендации Ученого совета Центра педагогики и развития образования
Ереванского государственного университета.*

*The international scientific-methodological reviewed journal is published by the
recomendation of the Scientific Council of the Center of Pedagogy and Education
Development, Yerevan State University.*

Յ Ծ

Հանդեսը տպագրվում է ամերիկահայ բարերարներ տեր և տիկին
Արմեն և Սալբի Սոսիկյանների մեկենասությամբ:

Журнал издается при финансовой поддержке армянских благотворителей
Армена и Салби Сосикян.

The review is published by the financial support of Armenian benefactors
Mr. and Ms. Armen and Salbi Sosikyans.

Հանդեսի խմբագրական խորհրդի կազմը՝

Գլխավոր խմբագիր՝

Հարությունյան Ն. Կ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ԵՊՀ, ՀՀ

Գլխավոր խմբագրի տեղակալ՝

Մարդոյան Ռ. Ա.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ԵՊՀ, ՀՀ

Խմբագրակազմ՝

Ազարյան Ռ. Ն.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՀՊՄՀ, ՀՀ

Բերմուս Ա. Գ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., Դոնի Ռոստովի
Հարավային դաշնային համալսարան, ՌԴ

Բրուսյան Վ. Ա.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., «Մխիթար
Գոշ» հայ-ռուսական միջազգային
համալսարան, ՀՀ

Գրիգորյան Ա. Կ.

ֆիզմաթ գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ԵՊՀ, ՀՀ

Գևորգյան Պ. Հ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՎՊՀ, ՀՀ

Լոդատկո Ե. Ա.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., Չերկասի
ազգային համալսարան, Ուկրաինա

Խառաձե Ե. Մ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, դոցենտ, Ջավախիշվիլու
անվան Թբիլիսիի պետական համալսարան,
Վրաստան

Կարապետյան Ի. Կ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՀՊՄՀ, ՀՀ

Կոնդրաշովա Լ. Վ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., Չերկասի
ազգային համալսարան, Ուկրաինա

Հոպֆներ Յ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., Գրացի
համալսարան, Ավստրիա

Մադալինսկա-Միչալակ Ի.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., Վարշավայի
համալսարան, Լեհաստան

Պետրոսյան Հ. Հ.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ԵՊԼՀ, ՀՀ

Պլաչինդա Տ. Ս.

մանկ. գիտ. դոկտոր, դոցենտ, Ազգային
ավիացիոն համալսարան,
ք. Կրասնովնիցկի, Ուկրաինա

Պոդինովա Լ. Ս.

մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՄՄՊՀ, ՌԴ

Միմոնյան Ա. Հ.

պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՀՀ ԳԱԱ թղթ.
անդամ, ԵՊՀ, ՀՀ

Редакционный совет научного журнала:

Главный редактор:

Арутюнян Н.К. доктор пед. наук, проф., ЕГУ, РА

Заместитель главного редактора:

Мардоян Р.А. доктор пед. наук, проф., ШГУ, РА

Члены редакционного совета:

Азарян Р.Н. доктор пед. наук, проф., АГПУ, РА
Бермус А.Г. доктор пед. наук, проф., Академия психологии и педагогики Южного федерального университета, г. Ростов-на-Дону, РФ

Брутян В.А. доктор пед. наук, проф., университет им. Мхитара Гоша, РА

Геворгян П.Г. доктор пед. наук, проф., ВГУ, РА
Григорян А.К. канд. физ.-мат. наук, доцент, ЕГУ, РА
Карапетян И.К. доктор пед. наук, проф., АГПУ, РА
Кондрашова Л.В. доктор пед. наук, проф., Черкасский национальный университет им. Б. Хмельницкого, Украина

Лодатко Е.А. доктор пед. наук, проф., Черкасский национальный университет им. Б. Хмельницкого, Украина

Мадалинска-Мичалак И. доктор пед. наук, проф., Варшавский университет, Польша

Петросян Г.Г. доктор пед. наук, проф., ЕГУЯС, РА
Плачинда Т.С. доктор пед. наук, доцент, Национальный авиационный университет, г. Крапивницкий, Украина

Подымова Л.С. доктор пед. наук, проф., МПГУ, РФ
Симонян А.Г. доктор ист. наук, проф., ЕГУ, член-корреспондент НАН РА, РА

Харадзе Е.М. доктор пед. наук, доцент, Тбилисский государственный университет им. И.Джавахишвили, Грузия

Хопфнер Й. доктор пед. наук, проф., Грацский университет, Австрия

Editorial board of the scientific review:

Editor-in-Chief:

Harutyunyan N. K. Doctor of Sciences, Prof., Yerevan State University, RA

Deputy Chief Editor:

Mardoyan R. A. Doctor of Sciences, Prof., Shirak State University, RA

Members of Editorial Board:

Azaryan R. N. Doctor of Sciences, Prof., Armenian State Pedagogical University after Kh. Abovyan, RA

Bermus A. G. Doctor of Sciences, Professor, Southern Federal University, Rostov-on-Don, RF

Brutyanyan V. A. Doctor of Sciences, Prof., University after Mkhitar Gosh, RA

Gevorgyan P. H. Doctor of Sciences, Prof., Vanadzor State University after Hovhannes Tumanyan, RA

Grigoryan A. K. Ph.D., Associate Professor, Yerevan State University, RA

Hopfner J. Doctor of Sciences, prof., University of Graz, Austria

Karapetyan I. K. Doctor of Sciences, Prof., Armenian State Pedagogical University after Kh. Abovyan, RA

Kharadze E. M. Doctor of Sciences, Associate Prof., Tbilisi State University after I. Javakhishvili, Georgia

Kondrashova L. V. Doctor of Sciences, Prof., Cherkasy National University after B. Khmelnytsky, Ukraine

Lodatko E. A. Doctor of Sciences, Prof., Cherkasy National University after B. Khmelnytsky, Ukraine

Madalinska-Michalak J. Doctor of Sciences, Prof., University of Warsaw, Poland

Petrosyan H. H. Doctor of Sciences, Prof., Yerevan Brusov State University of Languages and Social Sciences, RA

Plachynda T. S. Doctor of Sciences, Associate Prof., National Aviation University, Krapivnitsky, Ukraine

Podymova L. S. Doctor of Sciences, Prof., Moscow Pedagogical State University, RF

Simonyan A. H. Doctor of Sciences, Prof., Yerevan State University, Corresponding Member of NAS of the RA

**Հիմնադիր և
հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարանի
Մանկավարժության և
կրթության զարգացման
կենտրոն**

**Основатель и издатель:
Центр педагогики и
развития образования
Ереванского
государственного
университета**

**Founder and Publisher:
Center of Pedagogy and
Education Development of
Yerevan State University**

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Արովյան 52ա, ԵՊՀ
Մանկավարժության և
կրթության զարգացման
կենտրոն:

Адрес редакции:
Республика Армения,
0025, Ереван,
ул. Абовяна 52а, Центр
педагогики и развития
образования ЕГУ.

Editorial address: Armenia,
0025, Yerevan, Abovyan
str., 52a, Center of
Pedagogy and Education
Development of YSU.

Հեռ.՝ (060) 71-06-16

Тел.: (060) 71-06-16

Tel: (060) 71-06-16

Էլ. կայք՝
publications.yసు.am
publishing.yసు.am

Эл.адрес:
publications.yసు.am
publishing.yసు.am

Webpage:
publications.yసు.am,
publishing.yసు.am

Էլ. փոստ՝
education21@ysu.am

Эл.почта:
education21@ysu.am

E-mail:
education21@ysu.am

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
04.11.2019
Հանձնված է
տպագրության՝
19.11.2019

Число печати: 100
Включено в раздел:
04.11.2019
Сдано в печать:
19.11.2019

Printout: 100
Submitted to the section:
04.11.2019
Submitted to the printing:
19.11.2019

Խմբագրությունը կարող է
հրատարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

Редакция может
публиковать материалы,
не соглашаясь с мнением
авторов.

The editors may publish
materials that do not agree
with the opinion of the
authors.

Հանդեսի պատասխանատու քարտուղար՝

Լուսինե Հայրապետյան
մանկ. գիտ. թեկնածու, ասիստենտ,
Երևանի պետական համալսարան, ՀՀ

Մույն համարի գրախոսները՝

Ազարյան Ռ.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՀՊՄՀ, ՀՀ
Աթայան Կ.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ. ԵՊՀ, ՀՀ
Այվազյան Է.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ԵՊՀ, ՀՀ
Աշիկյան Ա.	մանկ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ԵՊՀ, ՀՀ
Ասատրյան Ս.	մանկ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ԵՊՀ, ՀՀ
Ավետիսյան Մ.	մանկ. գիտ. թեկնածու, ասիստենտ, ԵՊՀ, ՀՀ
Գրիգորյան Ա.	մանկ. գիտ. դոկտոր, դոցենտ, ՀՌՀ, ՀՀ
Գյուլբողոքյան Վ.	բան. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ԵՊՀ, ՀՀ
Կարապետյան Ի.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՀՊՄՀ, ՀՀ
Հակոբյան Ե.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՀՖԿՍՊԻ, ՀՀ
Հայրապետյան Լ.	մանկ. գիտ. թեկնածու, ասիստենտ, ԵՊՀ, ՀՀ
Հովհաննիսյան Ա.	մանկ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ՀՊՄՀ, ՀՀ
Հովհաննիսյան Կ.	կենսաբ. գիտ. թեկնածու, ասիստենտ, ԵՊՀ, ՀՀ
Ղազարյան Ա.	մանկ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ԵՊՀ, ՀՀ
Մարդոյան Ռ.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՇՊՀ, ՀՀ
Միքայելյան Տ.	բան. գիտ. թեկնածու, դոցենտ, ՀՊՄՀ, ՀՀ
Մխիթարյան Զ.	դասախոս, ԵՊՀ, ՀՀ
Չատինյան Ա.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ՀՖԿՍՊԻ, ՀՀ
Պետրոսյան Հ.	մանկ. գիտ. դոկտոր, պրոֆ., ԵՊԼՀ, ՀՀ

Ամսագրում ներառված հոդվածներում արտահայտված մտքերի ու գաղափարների հեղինակային իրավունքը պատկանում է հոդվածի հեղինակ(ներ)ին. նա է (նրանք են) պատասխանատու հոդվածում առկա մտքերի ձևակերպման, ինչպես նաև բովանդակության համար:

Ответственный секретарь журнала:

Айрапетян Лусине

Канд. пед. наук, ассистент,

Ереванский государственный университет, РА

Рецензенты данного выпуска:

Аветисян М.	канд. пед. наук, ассистент, ЕГУ, РА
Азарян Р.	доктор пед. наук, проф., АГПУ, РА
Айвазян Э.	доктор пед. наук, проф., ЕГУ, РА
Айрапетян Л.	канд. пед. наук, ассистент, ЕГУ, РА
Акопян Е.	доктор пед. наук, проф., ГИФКСА, РА
Асатрян С.	канд. пед. наук, доцент, ЕГУ, РА
Атаян К.	доктор пед. наук, проф., ЕГУ, РА
Ашикян А.	канд. пед. наук, доцент, ЕГУ, РА
Григорян А.	доктор пед. наук, доцент, РАУ, РА
Гюльбудагян В.	канд. фил. наук, доцент, ЕГУ, РА
Казарян А.	канд. пед. наук, доцент, ЕГУ, РА
Карапетян И.	доктор пед. наук, проф., АГПУ, РА
Мардоян Р.	доктор пед. наук, проф., ШГУ, РА
Микаелян Т.	канд. фил. наук, доцент, АГПУ, РА
Мхитарян З.	преподаватель, ЕГУ, РА
Оганнесян А.	канд. пед. наук, доцент, АГПУ, РА
Оганнесян К.	канд. биол. наук, ассистент, ЕГУ, РА
Петросян Г.	доктор пед. наук, проф., ЕГУЯС, РА
Чатинян А.	доктор пед. наук, проф., ГИФКСА, РА

Авторские права на идеи и мысли, выраженные в статьях журнала, принадлежат автору/авторам статьи, которые несут ответственность за формулировку и содержание статьи.

Secretary of the Journal:

Lusine Hayrapetyan,
Ph.D., Assistant,
Yerevan State University, RA

The Reviewers of this volume:

Ashikyan A.	Ph.D., Associate Prof, YSU, RA
Atayan K.	Doctor of Sciences, Prof., YSU, RA
Ayvazyan E.	Doctor of Sciences, Prof., YSU, RA
Avetisyan M.	Ph.D., Assistant , YSU, RA
Azaryan R.	Doctor of Sciences, Prof., ASPU, RA
Asatryan S.	Ph.D., Associate Prof., YSU, RA
Chatinyan A.	Doctor of Sciences, Prof., ASIPCS, RA
Ghazaryan A.	Ph.D., Associate Prof., YSU, RA
Grigoryan A.	Doctor of Sciences, Associate Prof., RAU, RA
Gyulbudakhyan V.	Ph.D., Associate Prof., YSU, RA
Hakobyan E.	Doctor of Sciences, Prof., ASIPCS, RA
Hayrapetyan L.	Ph.D., Assistant, YSU, RA
Hovhannisyan A.	Ph.D., Associate Prof., ASPU, RA
Hovhannisyan K.	Ph.D., Assistant, YSU, RA
Karapetyan I.	Doctor of Sciences, Prof., ASPU, RA
Mardoyan R.	Doctor of Sciences, Prof., SHSU, RA
Mkhitaryan Z.	Lecturer, YSU, RA
Mikaelyan T.	Ph.D., Associate Prof., ASPU, RA
Petrosyan H.	Doctor of Sciences, Prof., YSULS, RA

The copyright to the ideas and thoughts expressed in the articles contained in the journal belong to the author(s) of the article, and he/she (they) is (are) responsible for the formulation and content of the article.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

ԲԱԺԻՆ 1: ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ.....	13
РАЗДЕЛ 1: ТЕОРИЯ ПЕДАГОГИКИ.....	13
SECTION 1: THEORY OF PEDAGOGY	13
Հովհաննիսյան Անահիտ	
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՈՐՈՆՈՂԱԿԱՆ-ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	13
Кузьменко Василий, Чижик Татьяна	
ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О ВОЗРАСТНОЙ ПЕРИОДИЗАЦИИ ДЕТСТВА В XX-XXI СТОЛЕТИЯХ	24
Պլաչինդա Կոչարյան, Կոչարյան Իննա	
ԿՈՄՍՊՈՆԵՆՏԻ ԿՈՆԿՐԵՆՏՈՍՊՈՍՈՒԹՅԱՆ ԲԱՆԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄՍՊՈՆԵՆՏԻ ԲԱՆԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄՍՊՈՆԵՆՏԻ	30
Слюсаренко Нина, Липшиц Лариса	
ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СУДОВОДИТЕЛЕЙ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ИХ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ	38
Տոյժիկ Կոչարյան	
ՍԻՏԵՄԱ ԱՊԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄՍՊՈՆԵՆՏԻ ՎԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄՍՊՈՆԵՆՏԻ	46
Johanna Hopfner	
VALUE AND MARKET VALUE OF EDUCATION. UNSCHEDULED THOUGHTS ABOUT DIFFICULT TO MEASURE SIZES.....	55
ԲԱԺԻՆ 2: ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱՃՅՈՒՂԵՐ	71
РАЗДЕЛ 2: НАУЧНЫЕ ОТРАСЛИ ПЕДАГОГИКИ	71
SECTION 2: SCIENTIFIC BRANCHES OF PEDAGOGY	71
Բրուսյան Վաչիկ	
ՄԱՐԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՍՈՏԵՑՈՒՄ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆԸ	71
Հարությունյան Նազիկ	
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԲԵԼԱՌՈՒՍԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ	80
Հայրապետյան Լուսինե	
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԱՐՏԹԵՐԱՊԵՎՏԻԿ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՒՄ	90

Аветисян Мери

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УПРАВЛЕНИЯ СИСТЕМ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ ИТАЛИИ И ГЕРМАНИИ..... 100

Азарян Роберт, Азарян Кристине

К ПРОБЛЕМЕ ИЗУЧЕНИЯ ЗРИТЕЛЬНОГО ВОСПРИЯТИЯ У
СЛАБОВИДЯЩИХ ШКОЛЬНИКОВ В АСПЕКТЕ КОРРЕКЦИИ И
ПРОФИЛАКТИКИ ОПТИКО-ГРАФИЧЕСКИХ НАРУШЕНИЙ ПИСЬМА 109

Кручинин Владимир, Асатрян Ален

ИССЛЕДОВАНИЕ ОСЯЗАТЕЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ НЕЗРЯЧИХ
МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ВЫДЕЛЯТЬ ФОРМУ, ВЕЛИЧИНУ И
СТРУКТУРУ ПОВЕРХНОСТИ СПОРТИВНЫХ ПРЕДМЕТОВ..... 115

Мардоян Рузанна

РОЛЬ ТЬЮТОРСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ
ЦЕННОСТНОГО ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНТОВ, БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ..... 122

ԲԱԺԻՆ 3: ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱԴԱՎՈՒԹՅՈՒՆ..... 128

РАЗДЕЛ 3: ОБУЧЕНИЕ И ВОСПИТАНИЕ 128

SECTION 3: TEACHING AND UPBRINGING..... 128

Աթալյան Կամո

ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՅՎՈՂ
ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 128

Չարապետյան Իգոր

ՓՈԽԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԸ
ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԽՈՍՈՒՅԹՈՒՄ 137

Մկրտչյան Թովմանուկ

ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ
ՄՈՆԻԹՈՐԻՆԳ 145

Չատիկյան Աշոտ

ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՖԻԶԿՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻՆ-ՄԱՐԶԱԿԱՆ
ԲՈՒՀԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ 154

Акопян Елена, Кантарчян Эвелина

РОЛЬ СПЕЦИАЛИСТА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В
ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ИДЕОЛОГИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ
ШКОЛЬНИКОВ..... 164

Добрева Снежанка	
ПИСЬМЕННАЯ ОБРАТНАЯ СВЯЗЬ – ФОРМА ДЛЯ ОЦЕНКИ ИЛИ СТРАТЕГИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ ПО РОДНОМУ ЯЗЫКУ В ШКОЛЕ	171
Казарян Фрунз	
ВОПРОСЫ ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИИ ПРОЦЕССА ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ	179
Манасян Карине	
НОВАЯ СТРАТЕГИЯ БАЗОВОЙ СЕРДЕЧНО-ЛЕГОЧНОЙ РЕАНИМАЦИИ ПРИ ВНЕГОСПИТАЛЬНОЙ ОСТАНОВКЕ СЕРДЦА	186
Московчук Наталя	
ПРИВЛЕЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ-ИНОСТРАНЦЕВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ К АКТИВНОЙ УКРАИНОЯЗЫЧНОЙ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ	194
Онигченко Оксана	
ПОДГОТОВКА К СЕМЬЕ И БРАКУ КАК АСПЕКТЫ ПОЛОРОЛЕВОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ, ПОЛОВОГО ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ НА РУБЕЖЕ XX-XXI СТОЛЕТИЙ	204
Перерва Виктория	
ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВИРТУАЛЬНОГО ГЕРБАРИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ	213
Derevianko Denys	
METHODS OF INFORMATIONAL AND ANALYTICAL COMPETENCES MANAGEMENT OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHER (IN THE CONTEXT OF STEM-TRENDS IN EDUCATION).....	219
Meier Frank	
MODULARIZATION AS A FACTOR IN INTERNATIONAL STUDENT MOBILITY	233
Zadkova Elena, Brodova Olesia	
FEATURES OF THE FORMING READINESS OF FUTURE PILOTS TO SOLVE PROBLEM SITUATIONS IN HIGHER FLIGHT EDUCATION INSTITUTION IN THE PROCESS OF SPECIAL THEORETICAL TRAINING.....	243

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԱՐՏԹԵՐԱՊԵՎՏԻԿ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ
ԱՌԱՆՁԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՒՄ

Հայրապետյան Լուսինե

Երևանի պետական համալսարան,

Հայաստան

Համառոտ ներածական: Ընտանիքի հետ տարվող աշխատանքներում սոցիալական մանկավարժի մասնագիտական տեխնոլոգիաներին զուգահեռ արվեստաբուժության ընձեռած հանրավորություններից օգտվելը թույլ է տալիս կազմակերպել ախտորոշման, այնուհետև՝ շտկման գործընթացները: Դրանք օգնում են ախտորոշել առկա խնդրի պատճառականությունը՝ տալով դրանց համապատասխան լուծումներ:

Քանալի բառեր: *Ընտանեկան արվեստաբուժություն, մանկավարժական ախտորոշում, արտտեխնոլոգիա, հոգեբանամանկավարժական աշխատանք, սոցիալ-հոգեբանական աջակցություն:*

Հիմնախնդիր: Ընտանիքի հետ տարվող աշխատանքների բազմաձևությունն ընտանիքում առկա սոցիալ-հոգեբանական, հոգեբանամանկավարժական հիմնախնդրի լուծման տեսանկյունից կարևոր է, և դրանք արդյունավետ կլինեն, եթե սոցիալական մանկավարժը կարողանա ոչ միայն երեխային, այլև նրա ընտանիքի անդամներին մասնակից դարձնել ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամին վերաբերող ցանկացած խնդրի լուծման կառուցողական գործընթացներին: Արդյունքում նրանցից յուրաքանչյուրը կկարողանա արժեքային վերաձևակերպումներ տալ խնդրին, դրական լուծման դաշտ բերել այն և գիտակցել, որ ընտանիքում ծագած յուրաքանչյուր խնդրի համար պատասխանատու է հասարակության այս «փոքրիկ բջջի» յուրաքանչյուր անդամ:

Հիմնախնդրին առնչվող արդիական այլ հետազոտությունների և հրատարակությունների կարճ վերլուծություն: Ընտանեկան արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաների համակողմանի ուսումնասիրություններին վերաբերող աշխատություններ ունեն ամերիկացի նշանավոր արտթերապևտներ Հաննա Կվյատկովսկան, Ջուդիթ Ռուբինը, Հելեն Լանդգարթենը, որոնք իրենց պրակտիկ հետազոտությունների փորձի հիման վրա արժեքավոր տեխնոլոգիաներ

են մշակել կիրառական մանկավարժությամբ և հոգեբանությամբ զբաղվողների համար:

Հողվածի նպատակը: Վերլուծել և ներկայացնել ժամանակակից արվեստաբուժության միտումները, ինչպես նաև բացահայտել ընտանեկան հիմնախնդիրներ լուծելու տեսանկյունից արտտեխնոլոգիաների կիրառության առանձնահատկությունները:

Հետազոտության նորույթը: Ընտանեկան արվեստաբուժության տեխնոլոգիաները առաջին անգամ են դիտարկվում սոցիալական մանկավարժի աշխատանքում՝ որպես արդյունավետ որոշումներ կայացնելու, աշխատանքային կրեատիվ ուժի ձևավորման այլընտրանքներ:

Հիմնական նյութի շարադրանքը: Ընտանեկան արտթերապիայի մեթոդների առանձին դիտարկումը, դրանց ազդեցության բազմակողմանի ուսումնասիրությունները կարող են յուրահատուկ դեր և նշանակություն ունենալ ընտանիքի հետ տարվող սոցիալ-մանկավարժական, մանկավարժահոգեբանական խնդիրների լուծման տեսանկյունից: Դրանց առանձնահատկությունները կարող են ստանալ առողջապահական, հոգեբանական, սոցիալական և այլ բնույթի ուղղվածություն՝ կախված նրանից, թե ինչպիսի խնդիրների լուծման համար են առանձնացվել, որ տեսանկյունից են կարևորվել: Քանի որ «սոցիալական մանկավարժի հիմնական նպատակներն են ընտանիքի և նրա անդամների պաշտպանությունը (հատկապես երեխայի պաշտպանությունը), ընտանիքի ներուժի բացահայտումն ու օգտագործումը, ընտանիքի անդամների փոխհարաբերությունների կարգավորումն ու վերականգնումը, արդյունավետ փոխգործակցությունների ապահովումը» [1, 230], ապա սոցիալական մանկավարժի գործունեության ուղղվածությունը դասակարգվում է դեպի նպատակը տանող իր գործառույթներով՝ հետազոտական, սոցիալ-մանկավարժական օգնության և աջակցության, հոգեբանամանկավարժական ուղղման և շտկման, հարմարման, վերականգնման, կանխարգելման և այլն, որոնց համապատասխան կան մեթոդներ և տեխնոլոգիաներ: Ընտանիքը բարդ սոցիալական ինստիտուտ է, որում մեծացող երեխան անմիջականորեն իր վրա է կրում ընտանիքի բարոյահոգեբանական մթնոլորտի, բարոյահոգեբանական կլիմայի, միջանձնային հարաբերությունների ազդեցությունները: Տարբեր պատճառներով երեխան և իր ընտանիքը կարող են ունենալ սոցիալ-հոգեբանական աջակցության, խորհրդատվության կարիք, որոնց զուգահեռ ցանկալի է ընտրել նաև այլընտրանքային միջոցներ, որոնք կապահովեն աշխատանքի դրական արդյունքը: Սոցիալական մանկավարժի կողմից ընտանեկան արտտեխնոլո-

գիաների կիրառման դեպքում երեխայի ակտիվ սոցիալականացման, դրան խոչընդոտող պատճառների, պայմանների վերացման տեսանկյունից դրանք շատ հետաքրքիր գործիքներ կարող են լինել երեխայի և իր ընտանիքի միջև ծագած խնդիրների լուծման համար: Ընտանեկան արտոտեխնոլոգիաներն արվեստաբուժության նոր հնարավորությունների բացահատումներն են: Արվեստաբուժությունը բարդ հոգեկան գործընթացների ամբողջությունն է, որը ներառում է ճանաչողական ակտիվության բազմակողմանի զարգացում, անձի հուզական, զգացմունքային ապրումների դինամիկայի ուսումնասիրություն, խթանում և այլն: Որպես համակցված գործընթացների արդյունք՝ արվեստաբուժության մեջ կան բժշկության, արվեստի, բժշկական հոգեբանության, մանկավարժական հոգեբանության, էթնոմանկավարժության, բուժական մանկավարժության, շտկողական մանկավարժության և այլ գիտաճյուղերի տարրեր [3, 29]: Արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաները հնարավորություն են տալիս մուտք գործելու մարդու ներաշխարհ, դուրս բերելու խորքային խնդիրը, խթանելու ենթագիտակցությունը, վեր հանելու անհաջող փորձից առաջացած վախերը, տարատեսակ ապրումներ ծնող հույզերը և նպաստելու դրանց նորովի մշակմանը՝ ապահովելով փոփոխությունների հանդեպ դիմադրելու կամ լարվելու զգացողությունը պաշտպանվածության և ապահովության զգացողությամբ: Դրանցում հատկապես կարևոր են մանկավարժահոգեբանական, հոգեշտկողական աշխատանքները, որոնք արտահայտվում են մարդու վարքում [4, 33]: Արդյունքում հոգեշտկողական աշխատանքների թիրախն անձն է, իսկ նպատակը՝ նրա հայացքների և պատկերացումների ձևավորած համակարգում փոփոխություններ կատարելը: Արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաները հնարավորություն են տալիս անցավ մուտք գործելու դեպի ենթագիտակցություն, վեր հանելու անհանգստացնող ապրումները, վերամշակելու դրանք՝ ապահովելով լրացուցիչ պաշտպանվածություն և նվազեցնելով փոփոխությունների դիմադրությունը: Ընտանիքի հետ տարվող աշխատանքներում յուրաքանչյուր անդամի ներգրավվածությունն արտթերապևտիկ գործունեության մեջ կարևոր է՝ խնդիրներ վեր հանելու, դրանք շտկելու, կարգավորելու տեսանկյունից: Ընտանեկան արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաները արտթերապիայի ավանդական տեխնոլոգիաների նման կարելի է կիրառել անհատական կամ խմբային տարբերակներով [5, 87]: Հատկապես երիտասարդ ընտանիքների դեպքում, երբ կա փորձի պակաս և ծնողավարության ուղղորդվածության բացակայություն, շատ կարևոր է համագործակցային, փոխօգնության առկայությունն ընտանեկան խնդիրներ լուծելու համար: Դրանք հնարավորություն են տալիս վերջնարդյուն-

քում առավել համակողմանի և ամբողջական վեր հանելու ընտանիքում առկա հիմնախնդրի պատճառականությունը, հնարավորինս շտկելու կամ վերացնելու դրանց առաջացման պատճառները, հիմնական խնդիրը լուծելու հետ մեկտեղ բացահայտելու նաև ենթախնդիրներ, որոնց ազդեցությունը թվում է չնչին, բայց խորքային ախտորոշում իրականացնելու դեպքում հստակորեն երևում է, որ հիմնախնդրի բարդությունը բոլորի աչքից հեռու մնացած այդ «չնչին» թվացող երևույթների մեջ էր:

Դիտարկենք ընտանեկան արտթերապևստիկ մի քանի տեխնոլոգիաներ:

Ընտանեկան արտթերապևստիկ հիմնադիրը Հաննա Կվյատկովսկան է: Վերջինս արվեստաբուժի կարիերան սկսել է ԱՄՆ հոգեկան առողջության ազգային ինստիտուտում աշխատանքի անցնելուց հետո: Նա գտնում է, որ ընտանեկան արտթերապևստիկ՝ որպես ընտանիքի վրա բուժական-ուղղիչ ազդեցության հիմնական մեթոդ, պետք է կիրառել ընտանիքի բոլոր անդամների մասնակցությամբ, խմբային, անհատական պարապմունքներով, նորարարական պատկերային տեխնիկայի համադրմամբ: Այն պահանջում է ընտանիքի հոգեթերապևստիկ վերապատրաստում նախքան բուն արտթերապևստիկ անցնելը [2, 29]:

Հ. Կվյատկովսկան իր աշխատանքում ընտանիքում առկա խնդրի ախտորոշման համար կիրառում էր մեթոդներ, որոնց համար պետք էին գալիս այնպիսի պարագաներ, ինչպիսիք են՝ թուղթը, յուղամատիտները, գունավոր մատիտների հավաքածուները և այլն: Առաջին փուլում ընտանիքի հետ տարվող աշխատանքների բացատրական մասն էր, որտեղ նրանք պետք է կարևորեն այն, ինչ անելու են արտթերապևստիկ ընթացքում: Բացատրական աշխատանքներից հետո ընտանիքի անդամները պետք է ստեղծեին ազատ թեմայով երկու նկար և ևս չորսը՝ ըստ տրված հրահանգների: Բոլոր վեց նկարները նախատեսվում էր նկարել մեկ դասի ընթացքում: Յուրաքանչյուր նկարի ստեղծումից հետո ընտանիքի անդամներին առաջարկվում էր արտահայտել իրենց տպավորությունները՝ կապված միմյանց նկարների ընկալման հետ: Նկարներում պետք է ապահովված լինի.

1. կամայական գաղափարի արտացոլում նկարում՝ ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամի կողմից:

2. Ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամ պետք է նկարագրի իր ընտանիքը, բոլոր անդամներին ներառյալ, այդ թվում՝ ինքն իրեն: Ընտանիքի անդամների ֆիգուրները պետք է պատկերված լինեն հնարավորինս ամբողջական:

3. Ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամ պետք է պատկերի իր ընտանիքի վերացական դիմանկարը:

4. Ընտանիքի անդամներին նախ առաջարկվում է կամայական գծեր քաշել թղթի վրա, իսկ հետո դրանց մեջ պատկերներ տեսնել և նկարել պատկերների ուրվագծերը: Նկարողը կարող է թերթիկը պտտել գրիչի առանցքի շուրջ, խզրոցներին ավելացնել նոր պատկերային տարրեր կամ անփոփոխ թողնել բնօրինակ նկարը:

5. Համատեղ խզրոց-նկարչություն, որի ժամանակ մի մեծ ստվարաթղթի վրա արդեն աշխատում են ընտանիքի բոլոր անդամները՝ իրար հետ միասին ստեղծելով խզրոց և դրանց միջից դուրս բերելով նկարներ: Տվյալ առաջադրանքը թույլ է տալիս տեսնել, թե ինչպես են ընտանիքի անդամները համագործակցում միմյանց հետ, թե որքանով են նրանք կարողանում աշխատել սերտ կապի մեջ մեկ թղթի վրա, ինչպես են դրսևորում իրենց անհատականությունը, արտահայտում իրենց անձնական սահմանները: Առաջադրանքը կատարելուց հետո արտթերապստը սկսում է համեմատել յուրաքանչյուրի անհատական «խզրոցը» խմբային աշխատանքում արվածի հետ:

6. Այս փուլում ևս ընտանիքի անդամներին առաջարկվում է ազատ նկարչություն: Փուլերի ընթացքում նրանք արդեն ունեն դիրքորոշում, որի հիման վրա ենթագիտակցորեն ընտրում են թեմատիկա և նկարում: Այս տեխնոլոգիայի ամենաբարդ փուլն է վերջին ազատ նկարը, որը բացահայտում է ընտանիքի անդամների սթրեսակայունության աստիճանը, փոփոխություններին, ազդեցություններին դիմակայելու ունակությունը:

Ընտանիքի հետ աշխատելու մի այլ տեխնոլոգիա է առաջարկում Ջուդիթ Ռուբինը: Նա խորհուրդ է տալիս ընտանիքի անդամներին տալ տարբեր առաջադրանքներ՝ կապված նկարչական գործունեության հետ՝ ինչպես անհատական, այնպես էլ համատեղ աշխատելու համար: Նա ևս կարևոր է համարել «խզրոցի» տեխնիկան՝ նկատելով, որ խզրոցը մարդու միջից դուրս է բերում լարվածությունը, նպաստում, որ նա «խոսի» իր մասին գծեր քաշելու, դրանք կարգավորելու կամ անկանոն թողնելու միջոցով: Ջ. Ռուբինն օգտագործել է «Ընտանեկան դիմանկար» տեխնիկայի տարբեր, այդ թվում՝ իրատեսական և խորհրդանշական դիմանկարների վարկածներ:

Հետաքրքրական է նաև նրա «Ընտանեկան որմնանկար» տեխնոլոգիան: Դրա համար սպիտակ մեծ պաստառ է ամրացվում պատին, և ընտանիքի անդամները միասին նկարում են որևէ թեմա իրենց ընտրությամբ: Առաջին հերթին նրանք պետք է միասին նկարելու ցանկություն ունենան, համաձայնության գան: Այս արտտեխնոլոգիան օգնում է ուսումնասիրել, ապա նաև ախտորոշել ընտանիքի միջև միջանձնային հարաբերությունների ձևավորման

տեխնիկան, դրանց խոչընդոտող պատճառները և դրանց վերացման ընթացքը, հաղորդակցման արդյունավետությունը բարձրացնելու պայմանները: Ընտանեկան հարաբերությունների ախտորոշումից բացի՝ նշված տեխնոլոգիան հաճախ նպաստում է ընտանիքի անդամների միջև առավել սերտ համագործակցությանը և արդյունավետ հաղորդակցության հաստատմանը:

Ընտանիքի հետ տարվող սոցիալ-մանակավարժական աշխատանքների արդյունավետության բարձրացման նպատակով Հելեն Լանդգարտեն առաջարկում էր բանավոր և ոչ բանավոր խոսքերի կիրառմամբ ընտանեկան առաջադրանքների տեխնոլոգիան: Հ. Լանդգարտենի ձեռքբերումներից մեկն առանձնահատուկ ախտորոշիչ ընթացակարգի մշակումն է, որն արտաքուստ հիշեցնում է խաղ, սակայն ինքնին բարդ արտտեխնոլոգիա է, որն ապահովում է ընտանիքի անդամների փոխհարաբերությունների և վարքագծերի համապարփակ գնահատումը: Այս տեխնոլոգիայի կիրառումը պահանջում է այնպիսի միջոցների առկայություն, ինչպիսիք են՝ ֆլումաստերները, սպիտակ և գունավոր թղթերը, սոսինձը և այլ պարագաներ: Բանավոր և ոչ բանավոր խոսքերի կիրառմամբ ընտանեկան առաջադրանքների տեխնոլոգիան ենթադրում է ընտանիքի անդամների կողմից հետևյալ երեք առաջադրանքների կատարումը.

1. համատեղ պատկերային աշխատանքի ստեղծում՝ բանավոր շփման բացակայությամբ:

Սկզբում ընտանիքի անդամները (4 և ավելի անդամների դեպքում) պետք է կազմեն երկու ենթախումբ, իսկ հետո նրանցից յուրաքանչյուրը պետք է նկարի իր գույգի հետ մեկ առանձին թղթի վրա: Ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամ պետք է ընտրի որոշակի գույնի կավիճ, յուղամատիտ կամ գրիչ, որը պետք է օգտագործի ամբողջ աշխատանքի ընթացքում: Այս գույնից ոչ ոք այլևս չի կարող օգտվել: Համատեղ աշխատանքի ընթացքում ընտանիքի անդամները չեն կարող խոսել, բայց կարող են շփվել ժեստերի և նշանների միջոցով: Երբ ենթախմբերը զգում են, որ նկարը ստեղծվել է, նրանք պետք է ազդանշան տան: Այնուհետև նրանք անցնում են բանավոր խոսքին. պետք է սկսեն իրենց նկարների ներկայացման և տպավորությունների փոխանակման փուլը: Մինչ այդ յուրաքանչյուր ենթախումբ պետք է վերնագրած լինի աշխատանքը:

2. Երկրորդ փուլում ամբողջ ընտանիքով պետք է ստեղծեն համատեղ պատկերային աշխատանք՝ առանց միմյանց հետ բանավոր կամ գրավոր հաղորդակցման:

Այս առաջադրանքը նման է նախորդին, բայց տարբերվում է նրանից, որ համատեղ նկարը ստեղծվում է ընտանիքի բոլոր անդամների կողմից մեկ թղթի

վրա: Երբ նկարն ավարտուն տեսք է ստանում, ընտանիքի անդամներն անցնում են նրա քննարկմանն ու նկարի համար անուն ընտրում:

Այս ախտորոշիչ աշխատանքը թույլ է տալիս բացահայտել և գնահատել ընտանեկան դիրքորոշումները միմյանց հանդեպ [2, 276-292]:

2. Լանդգարտենն առանձնացրել է մի քանի նշան, որոնցով գնահատվում է ընտանեկան փոխգործակցությունը.

1. Ո՞վ է առաջինը սկսել նկարել, ինչն է նախորդել դրան:

2. Ի՞նչ հերթագայությամբ են աշխատել ընտանիքի մյուս անդամները:

3. Ո՞ւմ գաղափարներն էին աջակցություն գտնում, իսկ ումը՝ ոչ:

4. Ինչպիսի՞ն էր ընտանիքի տարբեր անդամների ներգրավվածությունն աշխատանքի մեջ:

5. Ո՞վ է աշխատել ընդհանուր գծանկարի սահմանափակ տարածքում, այսինքն՝ հիմնականում իր տարածքում, և ո՞վ է ներխուժել ուրիշի տարածք, նկարել ամբողջ տարածքում:

6. Ո՞վ է փորձել «դուրս մղել» ուրիշներին, օրինակ՝ նկարելով նրա նկարների վերևում:

7. Ո՞վ էր ձգտել օգնել ուրիշներին, համագործակցության և փոխգործակցության հաստատման նախաձեռնություն ցուցաբերել:

8. Ո՞վ է խուսափել շփումներից և մեկուսի աշխատել:

9. Արդյո՞ք ընտանիքի անդամներն աշխատել են հերթով, կամ արդյո՞ք միաժամանակ նրանք ստեղծել են ենթախմբեր:

10. Եթե աշխատանքի ընթացքում պատկերի ընդհանուր բնույթի փոփոխություններ են եղել, ապա ո՞ւմ նախաձեռնությունների հետ է դա կապված եղել:

11. Ի՞նչ դիրքում են ընտանիքի տարբեր անդամների կողմից ստեղծված պատկերները (կենտրոնում, անկյուններում, ամբողջ տարածքում և այլն):

11. Ի՞նչ մակերես են զբաղեցնում ընտանիքի տարբեր անդամների ստեղծած պատկերները:

12. Ո՞րն է ընտանիքի տարբեր անդամների կողմից ստեղծված պատկերների խորհրդանշական «ծանրության կենտրոնը»:

13. Ո՞վ էր անկախություն ցուցաբերում, և ո՞վ էր կախված մյուսներից:

14. Ո՞վ էր նախաձեռնողական, և ո՞վ էր հետևում ուրիշների նախաձեռնությանը:

15. Արդյո՞ք կոնֆլիկտներ ծագեցին աշխատանքի ընթացքում, և ինչպե՞ս են դրանք լուծվել:

16. Ի՞նչ զգացողություններ են դրսևորվել ընտանիքի տարբեր անդամների մոտ աշխատանքի ընթացքում:

17. Արդյո՞ք ընտանիքի անդամների փոխազդեցությունն աշխատանքի ընթացքում քառասյին կամ կազմակերպված բնույթ էր կրում:

18. Որքանո՞վ էր անհատականություն դրսևորում ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամն աշխատելիս:

Այսպես՝ ընտանեկան արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաները կարող են զարգացնել՝

- համագործակցության ձգտում,
- ուրիշի դիրքորոշման հանդեպ հարգանք,
- լիզերության դրսևորումների չափավորություն,
- բարդ իրավիճակների հաղթահարման արդյունավետ ռազմավարությունների համատեղ մշակում և օգտագործում,
- հումորի զգացում,
- ուշադրություն միմյանց հանդեպ,
- կարեկցանքի, ապրումակցման դրսևորում:

Եզրակացություն: Դիտարկելով սոցիալական մանկավարժի կողմից սոցիալ-մանկավարժական աշխատանքների իրականացման բարդությունը՝ կարելի է ընտանեկան արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաներն օգտագործել որպես ընտանեկան խնդրի ախտորոշման միջոց: Ընտանեկան արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաները կարող են առավել ազատ ու ստեղծագործ բնույթ հաղորդել սոցիալական մանկավարժի հետազոտությանը՝ խնդիրների վերհանման տեսանկյունից, նպաստել մասնագիտական առավել կրեատիվ որոշումներ կայացնելուն: Հոդվածում քննարկված ընտանեկան արտթերապևտիկ տեխնոլոգիաները կարելի է օգտագործել նաև ընտանեկան խորհրդատվություն կազմակերպելիս:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Հարությունյան Ն., Ղազարյան Ա., Ղուկասյան Լ., Սոցիալական մանկավարժություն, ԵՊՀ հրատ., 2017, 334 էջ:
2. Ландгартен Х., Семейная арт-психотерапия // Игровая семейная психотерапия / Под ред. Ч. Шеффера и Л. Кери., СПб: Питер, 2001, 267с.
3. Медведева Е.А., Артпедагогика и арттерапия в специальном и инклюзивном образовании, Москва, Юрайт, 2019, 270 с.
4. Мамайчук И.И., Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии, Москва, Юрайт, 2019, 319 с.
5. Пролкс Л., Групповая арт_терапия с маленькими детьми и их родителями // Арт-терапия- новые горизонты / Под ред. А.И. Копытина, М.: Когито-Центр, 2006, 204 с.

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СЕМЕЙНЫХ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Айрапетян Лусине

*Ереванский государственный университет,
Армения*

Аннотация

В работе с семьёй, параллельно со специальными технологиями, применение социальным педагогом арт-терапии позволяет ему организовать диагностические, а затем и коррекционные процессы. Они помогают диагностировать причину существующей проблемы, а также давать им соответствующие решения. Важность многообразия работ с семьёй, с точки зрения решения существующей в семье социально-психологической, психолого-педагогической проблемы, продуктивна, если социальный педагог к конструктивным процессам привлекает не только ребёнка, но и членов его семьи, в результате чего каждый из них сможет предоставить проблеме ценные перефразировки, показать положительное её решение и осознать, что за каждую возникшую в семье проблему несёт ответственность каждый член семьи.

Научные труды по всестороннему исследованию семейных арт-терапевтических технологий имеют выдающиеся американские арт-терапевты Ханна Квятковска, Джудит Рубин, Хелен Ландгартен, которые на основе опыта своих практических исследований разработали ценные технологии для тех, кто занимается прикладной педагогикой и психологией.

В статье проанализированы и представлены технологии, разработанные несколькими современными арт-терапевтами, а также тенденции арт-терапии с точки зрения эффективности применения семейных арт-технологий.

В статье впервые рассматривается использование в работе социального педагога технологий семейной арт-терапии как альтернативный подход к принятию продуктивных решений и формированию стиля работы. При использовании социальным педагогом технологий семейной арт-терапии, последние, в свою очередь, могут помочь ему в принятии продуктивных решений. Они могут придать более свободный и творческий характер исследованию и диагностике социального педагога, а также выявлению им проблем. Рассмотренные в статье приёмы арт-терапевтических технологий можно использовать также при организации семейной консультации.

Список использованной литературы

1. Арутюнян Н., Казарян А., Гукасян Л., Социальная педагогика, изд. ЕГУ, 334 с.
2. Ландгартен Х., Семейная арт-психотерапия // Игровая семейная психотерапия / Под ред. Ч. Шеффера и Л. Керри., СПб.: Питер, 2001, 267 с.
3. Медведева Е.А., Артпедагогика и арттерапия в специальном и инклюзивном образовании, Москва, Юрайт, 2019, 270 с.
4. Мамайчук И.И., Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии, Москва, Юрайт, 2019, 319 с.
5. Пролкс Л., Групповая арт_терапия с маленькими детьми и их родителями // Арт-терапия- новые горизонты / Под ред. А.И. Копытина. М.: Когито-Центр, 2006, 204 с.

FEATURES OF APPLICATION OF ART THERAPEUTIC FAMILY TECHNOLOGIES IN THE SOCIAL PEDAGOGUE'S WORK

Lusine Hayrapetyan

Yerevan State University, Armenia

Summary

Parallel with the social pedagogue's professional technologies used in the work with family, implementing provided opportunities of art therapy allows to manage the processes of diagnostics and then curing. They help diagnose the cause of the problem and provide appropriate solutions. The importance of the versatility of work with the family is effective from the aspect of solving the social-psychological, psycho-pedagogical problem in the family, if the social educator is able to not only engage the child but also his/her family members in constructive processes, which will enable each of them to form a value-based transformation of the problem, to appear in the positive side of the solution and realize that each family member is responsible for any problems that arise in the family. Outstanding American art therapists Hanna Kvyatkowska, Judith Rubin, Helen Landgarten, who have developed valuable technology based on their practical research experience for those who practice applied pedagogy or psychology, have works referring to comprehensive researches of family art therapeutic technologies. The article analyzes and presents technologies developed by several modern art therapists, as well as tendencies of art therapy from the aspect of effectiveness of application of family art-technologies. For the first time in this article, family art-technologies are considered as alternatives to making the efficient decisions in the work of a social pedagogue and in the development of a working style. When used by a social pedagogue, family art-technologies can help make effective decisions. They can transmit freer and more creative tone in social pedagogue's research, diagnosis, problem solving. The tricks of the art-therapeutic technologies discussed in this article can also be used in organizing family counseling.

References:

1. Harutyunyan N., Kazaryan A., Gukasyan L., Social pedagogy, YSU ed., 334 p.
2. Landgarten H., Family art psychotherapy // Game family psychotherapy / ed. CH. Schaeffer and L. Carey., St.Petersburg: Peter, 2001. – 267 p.
3. Medvedeva E. A., Artpedagogics and art therapy in special and inclusive education, Moscow, yurayt, 2019. – 270 p.
4. Mamaychuk I. I., Psychocorrectional technologies for children with developmental problems, Moscow, yurayt, 2019. – 319 p.
5. The L. Proulx, Group artterapii with young children and their parents // Artterapii - new horizons / ed. by A. I. Kopytina. – Moscow: Cogito Center, 2006. – 204 p.

Материал был представлен и отправлен на рецензию: 30.09.2019

Принято к публикации: 06.10.2019

Рецензент: канд. пед. наук, доцент Арменуи Ашикян

The material was submitted and sent to review: 30.09.2019

Was accepted for publication: 06.10.2019

Reviewer: Assoc. Prof., Ph.D. Armenuhi Ashikyan

«Կրթությունը 21-րդ դարում»
Գիտամեթոդական միջազգային գրախոսվող հանդես
Թիվ 2(2), 2019
Երևան

"Образование в XXI веке"
Международный научно-методический рецензированный журнал
Номер 2(2), 2019
Ереван

"Education in the 21st Century"
International Scientific-Methodological Review
No 2(2), 2019
Yerevan

*Հանդեսի շապիկին Երևանի պետական համալսարանի
վեցերորդ մասնաշենքի նկարն է:*

*На обложке журнала изображен шестой корпус
Ереванского государственного университета.*

*The image of the 6th building of Yerevan State University is
on the cover page of the journal.*

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կ. Չալաբյանի
Հրատ. խմբագրումը՝ Մ. Հովհաննիսյանի, Ա. Խիզանցյանի, Գ. Հարությունյանի

Ստորագրված է տպագրության՝ 19.11.2019:
Չափսը՝ 60x84 1/16: Տպ. մամուլը՝ 16.25:
Տպաքանակը՝ 100:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am